

HALINA TARASENKO, TETIANA KRYWOSZEJA
Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny
im. Michała Kociubińskiego, Winnica

Pedagogika dobroci Janusza Korczaka oraz jej wykorzystanie w szkołach Ukrainy

U podłoża koncepcji oświatowych zawsze leżą istotne idee. Jedną z najbardziej wybitnych i znaczących jest idea humanizmu. Humanizm – światopogląd, który w centrum umiejscawia ideę człowieka jako wartość najwyższą, uznaje wartość człowieka jako osoby, jego prawo do wolności, szczęścia, rozwoju, a także do ujawniania swych zdolności.

Pedagogika humanistyczna to nurt opierający się na wolnym wyborze i uwzględniający interesy osobowe oraz możliwości edukacyjne i wychowawcze dzieci. Koncepcje humanistyczne, które dotyczą edukacji i wychowania, tworzone były przez stulecia. W niniejszych rozważaniach skupimy się na najbardziej znaczących koncepcjach autorskich XX wieku.

Janusz Korczak był wybitnym przedstawicielem pedagogiki humanistycznej XX wieku. Obecnie jego imię jest dobrze znane i cenione na Ukrainie jako symbol pełnej poświęcenia służby dzieciom, ich szczęśliwej przyszłości, a tym samym przyszłości ludzkości. Życie znakomitego pisarza, lekarza dziecięcych dusz, naukowca, wychowawcy, uosobienia Sprawiedliwości i Bezgranicznego Człowieczeństwa oraz Dobroci, jest tym niedosiężnym szczytem, na który pragną wspiąć się współcześni pedagodzy.

Janusz Korczak był prawdziwym, a nie „papierowym” humanistą. Pisał nie tylko książki o miłości do dzieci, on tą miłością oddychał, udowodnił ją życiem i śmiercią. Podczas okupacji niemieckiej Korczak próbował ocalić swoich wychowanków. Niejednokrotnie miał wiele możliwości, aby uciec i uratować swoje życie, wybrał jednak śmierć razem z dziećmi.

Pedagogiczne *credo* Janusza Korczaka to miłość do dzieci, szacunek dla osobowości dziecka, delikatne podejście do jego serca. Za swoją główną ideę pe-

dagogiczną uważał poszukiwanie utajonych związków pomiędzy wychowaniem dzieci a ich przyszłością, pomiędzy dzieciństwem a wiekiem dojrzałym.

Wybitny pedagog polski w swych pracach, szczególnie w dziele *Jak kochać dzieci*, niejednokrotnie przypominał o konieczności wniknięcia w świat duchowy dziecka. Potwierdzając prawo dziecka do wyrażania swoich myśli, a także do aktywnego współuczestnictwa w naszych staraniach o nie, Janusz Korczak pisał:

Gdy dorośniemy do szacunku i ufności, gdy samo zaufa i powie, co jest jego prawem – mniej będzie zagadek i błędów¹.

I dalej:

Więc na wszystko pozwalać? Przenigdy: z nudzącego się niewolnika zrobimy znudzonego tyrana².

Poglądy pedagogiczne Janusza Korczaka formowały się pod wpływem długoletnich badań i doświadczeń przebywania z dziećmi. Przestrzegał on przed niewłaściwym rozumieniem natury małego człowieka. Dorośli często są nierozważni w stosunku do dziecka, uważając, iż ma ono jeszcze wszystko przed sobą. Rodzice nie wnikają w bogactwo duszy dziecka oraz w te zwykłe radości, które można łatwo mu dać. Janusz Korczak krytykował model zachowania wielu rodziców i pedagogów, którzy kierowali się zasadami: krytykować, nie pozwalać, pilnować, „stać na straży interesów dziecka”, ponieważ ono „nie wie”, ile ma jeść, pić, spać, spacerować, bawić się. Zauważał, iż dorośli w relacjach z dziećmi dość często boją się dobroci, uważając, że od przyjaznych stosunków dzieci stają się zuchwałe i niezdiscyplinowane.

Janusz Korczak wierzył w możliwości dziecka i przekonywał, że jest ono istotą rozumną, dobrze zna potrzeby i pojmuje trudności swego życia, a wiek dziecięcy – to długie trudne lata w życiu człowieka, kiedy potrzebne mu jest od dorosłych wsparcie, wiara w doświadczenie, współpraca oraz wspólne przeżywanie. Wzywał do szanowania niewiedzy dziecka, jego tu i teraz, rozwoju oraz uczuć. Wychowawca, zdaniem Janusza Korczaka, powinien wiele uczyć się od dziecka poprzez wspólne życie duchowe, bo im mizerniejszy poziom duchowy wychowawcy, bezbarwniejsze moralne oblicze, większa troska o spokój i wygodę, tym więcej nakazów i zakazów, dyktowanych pozorną troską o dobro dzieci.

Janusz Korczak wprowadził główną metodę wychowania – pedagogikę dobroci. Zdaniem pedagoga wszystko to, co zostało osiągnięte tresurą, naciskiem, przemocą, jest nietrwale, nieprawidłowe, niepewne. Dla Korczaka „nie nalegać” stanowi podstawę całej pedagogiki. Być dobrym, a nie dobrotliwym – jego zda-

¹ Я. Корчак, *Як любити дітей ...*, dz. cyt., s. 19.

² Tamże, s. 122.

niem jest najważniejsze na świecie. Potrzebny jest do tego wyjątkowy talent, bezgraniczna cierpliwość, gotowość, by w razie potrzeby poświęcić życie.

Janusz Korczak nauczał, aby nigdy nie lekceważyć powszednich drobnych spraw, znikomych wysiłków woli i rozumu – uczył przebaczać. Opisał trzy fazy rozwoju duchowego: zdobycie wiary, uświadomienie Ojczyzny, wychowanie w miłości ku człowiekowi. Według niego przejście przez każdą z tych trzech faz jest drogą do osiągnięcia ładu społecznego.

U Korczaka wszystko wypływało z refleksji, gorącego uczucia realności życia pełnego radości i bólu, które zapewniało mu żywy związek z ludźmi. Nigdy nie próbował stworzyć skończonej teorii rozwoju dziecka. W swoim ideale wychowawczym ukazywał i utrwał w dzieciach możliwości samorozwojowe nadane im przez naturę. W pracach pedagog rzadko wykorzystywał słowo „dzieci”, częściej „dziecko”, podkreślając tym samym indywidualne podejście do wychowania. Odmawiał podziału dzieci na kategorie, ponieważ wówczas pojawiała się ściana, która przeszkadzała w obcowaniu z każdym.

Wysoko cenił kolektyw, ale jako wynik samodzielnej twórczości każdej osobowości:

Osobowości tworzą kolektyw, a kolektyw wychowuje osobowości, które przetwarzają wykład kolektywu. Kolektyw powinien być wolnym, twórczym, duchowo zjednoczonym, nie przymusowym. Kolektyw jest sposobem kształtowania w dziecku uczucia miłości i współczucia³.

Wynalazkami Korczaka w organizacji systemu samorządu i samoedukacji były: „tablica ogłoszeń” z zawiadomieniami, prośbami i sprawozdaniami; „skrzynka do listów” dla korespondencji wychowanków z pedagogami oraz między sobą; Sąd koleżeński, który wymagał od dzieci zastanowienia się, a także krytycznego stosunku do siebie, lepszego rozumienia kolegów, przestrzegania ustanowionych norm zachowania, tzn. Kodeksu; Trybunał, który wydawał tylko dwa wyroki: Usprawiedliwić albo Wybaczyć; Rada Samorządowa oraz Sejm Dziecięcy – zarządzające całym życiem kolektywu dziecięcego, pozwalające dzieciom poczuć się gospodarzami swego domu.

Janusz Korczak uczył cierpliwości, uczył dzieci panować nad swoimi uczuciami. Zresztą zgodnie z jego przekonaniem dzieci miały prawo do posiadania własnego zdania, a nawet do sprzeciwu. Zdaniem pedagoga podstawami wzorowej dyscypliny są rodzina, nauczyciel, społeczeństwo i każdy stopień przygotowuje do następnego, a wynik zależy od poprzednich. W sierocińcu Janusza Korczaka dzieci wychowywały dzieci, uczynki były oceniane przez rówieśników: „Sąd dziecięcy – sąd bez kar”. Korczak stworzył republikę dziecięcą, państwo w państwie – malutkie ziarno równości, sprawiedliwości pośrodku świata zbu-

³ Tamże, s.13.

dowanego na przygnębieniu i niewolnictwie. W Domu Sierot nie było przemocy, tyranii, nieograniczonej władzy. Miały one otwarty sąd, do którego mogły składać zażalenia. Dotyczyło to zarówno dzieci, jak i wychowawców. W tym sądzie Korczak pełnił funkcję sekretarza, a nie przewodniczącego-sędziego. Korczak sam też kilka razy podawał siebie do Sądu, gdy bezpodstawnie posądził dziewczynkę o kradzież oraz kiedy wyrzucił z sypialni chłopca, który za dużo dokazywał. W obydwu przypadkach sąd wydał orzeczenie: Usprawiedliwić.

Całą filozofię pedagogiczną J. Korczaka można ująć w odpowiedziach na główne pytanie wychowawcy: czego nauczyć? co przekazać dziecku? jakie wartości? Janusz Korczak odpowiada: dajcie mu jedno – pragnienie lepszego życia; zafascynujcie go swą tęsknotą – ogólnoludzką tęsknotą! – za lepszym życiem. Tęsknota i pragnienie są różnymi odmianami jednego i tego samego słowa. Warto zaznaczyć, że ma się na uwadze nie życie osobiste, lecz ogólnie – życie ludzkości, życie w ogóle. Człowiek, który pragnie lepszego życia dla narodu, jest Człowiekiem:

Nie dajemy wam Boga, bo Go sami odnaleźć musicie we własnej duszy. Nie dajemy wam Ojczyzny, bo ją odnaleźć musicie własną pracą serca i myśli. Nie dajemy wam miłości do człowieka, bo nie ma miłości bez przebaczenia, a przebaczenie to mozoł i trud, który każdy musi sam podjąć. Dajemy wam jedno – tęsknotę za lepszym życiem... Niech ta tęsknota doprowadzi was do Boga, Ojczyzny i Miłości⁴.

W tych słowach tkwi wyznanie: lepszego życia nie ma, ono jest gdzieś daleko – oraz przekonanie: ono będzie. I precyzyjne określenie: to jest życie prawdą i sprawiedliwością. Igor Newerly, sekretarz i autor biografii J. Korczaka, bardzo trafnie powiedział:

Dla niego przyszłością jest nie tyle inny, lepszy ład, ile bardziej doskonały człowiek⁵.

Pedagogika ukraińska opiera się konsekwentnie na głównych ideach koncepcji humanistycznej J. Korczaka:

- absolutna wartość dzieciństwa,
- szacunek dla osobowości dziecka i jego praw,
- wychowanie dzieci w dążeniu do dobra, piękna i wolności,
- rozwój dziecięcej samodzielności i in.

Janusz Korczak był kreatorem takich wartości, jak: miłość do bliźnich, sprawiedliwość, godność, szacunek, piękno i prawda. Twierdził, że dorośli często nie dopuszczają dzieci do swoich spraw codziennych, uznając je za małe i niedoświadczone. Słowa Korczaka zawarte w *Prawie dziecka do szacunku* stały się ideą przewodnią

⁴ Я. Корчак, *Избранные педагогические произведения, Педагогика*, Москва 1979, s. 5.

⁵ Tamże, s. 7.

i wykładnią współczesnych koncepcji ochrony praw dziecka. Jest w nich zawarty apel do świata ludzi dorosłych, którzy w ferworze zajęć, obowiązków, kłopotów, a może z przyzwyczajenia traktują dziecko jak przedmiot. To apel o godne traktowanie każdej żywej istoty, a przede wszystkim dziecka, którego los zależy od woli dorosłych.

Słynny pedagog ukraiński Wasyl Suchomliński w swoich dziełach, a także w praktycznym doświadczeniu pracy z uczniami szkoły w Pawłyszach (obwód Kirowogradzki na Ukrainie) konsekwentnie opierał się na pedagogice dobroci, stworzonej przez Janusza Korczaka, i w sposób systematyczny wprowadzał podejście humanistyczno-osobowościowe do dziecka, opierając się na zasadach:

- postrzegać dziecko takim, jakie jest,
- zgadzać się z jego naturą,
- widzieć w dziecku jego indywidualność,
- kochać dziecko miłością bezwarunkową,
- stwarzać wszystkim dzieciom sytuacje, w których odnoszą sukcesy,
- unikać formalizmu i przymusu,
- w porę przechodzić od monologów do dialogów z dziećmi.

W swojej twórczości Wasyl Suchomliński nie raz nawiązuje do poglądów Janusza Korczaka, które stały się dla ukraińskiego pedagoga wzorem mądrości pedagogicznej⁶. Pedagogika serca (*Serce oddaję dzieciom*), której twórcą był W. Suchomliński, wyrosła z pedagogiki dobroci Korczaka.

Gdy chcemy porównać koncepcje J. Korczaka i W. Suchomlińskiego, oczywiście jest, że mamy do czynienia z najwybitniejszymi przedstawicielami pedagogiki humanistycznej XX wieku. Do obydwu więc można zastosować ekspresyjną metaforę – „rycerze obrazu dziecka”. Obydwaj również zwracali uwagę na potrzebę stosowania „pedagogiki leczniczej”, która przewycięża to, co jest negatywne w dziecku i formuje pozytywne cechy jego osobowości. Pedagodzy podkreślali też konieczność humanizacji procesu wychowawczego, którą cechuje:

- szacunek do dzieci i dzieciństwa;
- dogłębne przestudiowanie przez wychowawcę wrodzonych cech dziecka;
- stworzenie pozytywnej atmosfery emocjonalnej w szkole;
- aktywizowanie twórczych form poznania świata;
- ustanowienie polityki bezpieczeństwa (silniejszy broni słabszego);
- demokratyzacja życia szkolnego (jawność, integracja interesów, kultura obcowania i współpracy).

Podkreślić należy, że Janusz Korczak i Wasyl Suchomliński odnaleźli podobne drogi do dziecięcej duszy. Szczególnie J. Korczak słusznie uważał dzieci za królów uczuć, przecież dzieci przeżywają wszystko w bardziej intensywny i bezpośredni sposób aniżeli dorośli. Dlatego też z szacunkiem traktował uczuciowość

⁶ В. Сухомлинський, *Серце віддаю дітям*, Радянська школа, Київ 1980, s. 288.

dzieci, radził dorosłym częściej przypominać sobie, jakimi byli w latach dziecięcych. „Praca wspomnień” jest obowiązkiem nie tylko dorosłych, ale i nastolatków w stosunku do swoich młodszych braciszków i siostrzyczek. Pedagog zwraca się z prośbą:

Latem i jesienią swojego życia zachowujcie w tajemniczym zakątku swej duszy przynajmniej cząsteczkę wiosny, bądźcie jednocześnie i dorosłymi, i dziećmi⁷.

Uczucia dziecięce najwyraźniej przejawiają się podczas obcowania dziecka z przyrodą. Korczak uważał, że dzieci powinno się wychowywać w harmonii z naturą. Zagadnienie to znajduje swoje odzwierciedlenie w powieści *Lato w Michalówce*, w której pedagog opisuje, w jaki sposób można „leczyć” dusze unieszczęśliwionych, biednych dzieci Warszawy przez obcowanie z przyrodą, przez uczucie zdziwienia wobec jej piękna i harmonii, przez bajkę. Ideą przewodnią jego nauczania jest przekonanie, że wychowanie bez piękna, miłości jest martwe i przy dostarczaniu tylko wiedzy pozbawione perspektyw.

Współczesna pedagogika ukraińska aktywnie opiera się na spuściźnie polskiego pedagoga. Wasyl Suchomliński również poszukiwał drogi do świata duchowego dziecka poprzez przyrodę. W „szkole pod błękitnym niebem” wychowankowie W. Suchomlińskiego uczyli się rozumieć język przyrody i układali znakomite bajki o naturalnej wyrazistości. Ponadto własnoręcznie tworzyli „kąciki piękna”, co bardzo łączyło ich z ziemią ojczystą.

Wychowanie dzieci w harmonii z przyrodą zajmuje dzisiaj jedno z czołowych miejsc na Ukrainie. Metody autorskie dotyczące organizacji „zachwyceń się” przez dzieci przyrodą (H. Tarasenko) są szeroko wprowadzane do procesu wychowawczego w szkołach ukraińskich⁸. Pedagogika ukraińska, pamiętając doświadczenie subtelnego obcowania Korczaka z przyrodą, uczy dzieci nie tylko zwyczajnego badania przyrody, lecz przede wszystkim fascynacji jej pięknem. Zachwycać się światem – znaczy zrobić go przedmiotem zachwyconej uwagi, to jest poczuć jego szczególne duchowe przeznaczenie. Podziwianie przyrody zazwyczaj nie jest sprowadzane tylko do obserwacji jej obiektów i zjawisk, do rejestracji zmian w środowisku naturalnym oraz ich tłumaczenia z punktu widzenia związków przyczynowo-skutkowych. Niewątpliwie przewiduje ocenę, ale najważniejsze jest to, że w ocenie tej dominują parametry estetyczne. Formując u swoich wychowanków nawyki estetycznej oceny przyrody, pedagodzy ukraińscy dają uczniom podstawę zrozumienia wartości obiektów i zjawisk w aspekcie jej niepowtarzalnego piękna. Rozszerza to skalę wartościowania współczesnego

⁷ Я. Корчак, Избранные ..., dz. cyt., s. 234.

² Г. Тарасенко, *Паросток. Методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи*, Навчальна книга, Богдан, Тернопіль 2003, s. 144.

⁸ Тамże.

uczni, w której miejsce czołowe, według wyników badań specjalistycznych, zajmowały dotąd utylitarne, pragmatyczne motywacje w stosunku do przyrody. Ostatecznie u dzieci formuje się ocena estetyczna o treści humanistycznej. Rodzi ona szczery, bezinteresowny zachwyt przyrodą i jej siłą życiodajną, a także potrzebę zachowania owej naturalnej harmonii, która wywołuje największe zadowolenie.

Pedagogika dobroci i wsparcia, uzasadniona przez wybitnego polskiego pedagoga Janusza Korczaka, wciąż rozwija się i zyskuje licznych naśladowców na Ukrainie. Ukraińscy pedagodzy z szacunkiem badają spuściznę Korczaka, odnajdując w niej nowe wymiary kultury wychowania. W szkołach na Ukrainie mądre nauki J. Korczaka o nietykalności i ochronie praw dziecka są dobrze znane i wykorzystywane w codziennej pracy (prawo do szacunku, do miłości, do tajemnicy, do samostanowienia, do własności, do własnego rozwoju i dojrzewania, do ruchu, do zabawy, do pracy i studiowania, do sprawiedliwości w życiu i in.).

Ukraińscy nauczyciele w relacjach z wychowankami zasadniczo opierają się na przykazaniach wybitnego polskiego pedagoga, które stają się czołowymi zasadami współczesnej teorii humanistycznej i metodyki wychowania. Zasłużona nauczycielka Ukrainy Nadija Witkowska (prywatna szkoła rodzinna AIST w Winnicy) pracuje według „kodeksu honoru nauczyciela”, który został sporządzony przez nią na podstawie wytycznych Janusza Korczaka:

- Kochaj każde dziecko – nieutalentowane, nieszczęśliwe, niezdolne. Dziecko ma prawo do szczerej miłości ze strony dorosłych.
- Nie poniżaj dziecka. Poniżenia nie można wybaczyć. Dziecko ma prawo do szacunku.
- Nie przyspieszaj rozwoju dziecka. Bądź cierpliwy w stosunku do dzieci. Dziecko ma prawo do własnego tempa rozwoju.
- Naucz się wybaczać przewinienia dziecka. Dziecko ma prawo do błędu.
- Nie oczekuj, że dziecko będzie takim jak ty czy takim, jakim chcesz. Dziecko ma prawo do bycia sobą, a nie tobą.
- Nie proś dziecko o zapłatę za wszystko, coś dla niego zrobił. Dziecko odwdzięczy ci swoim porządnym życiem.
- Nie wylewaj na dziecko swoich żalów, żeby na starość nie jeść chleba gorzkiego. Bądź opanowany, bowiem co zasiejesz, to zbierzesz.
- Nie gardź problemami dziecka. Życie jest dane każdemu według jego siły. Bądź pewien, że jest dla niego niełatwiejsze od twojego, być może nawet trudniejsze.
- Nie martw się, gdy nie możesz zrobić czegoś dla dziecka. Jednak martw się, gdy możesz, lecz nie robisz.

Idee pedagogiczne Janusza Korczaka stają się współcześnie coraz bardziej aktualne. Wychowanie z miłością do dziecka i wychowanie miłości do całej ludzkości, pragnienie zmian na lepsze w społeczeństwie, troskliwy i delikatny stosu-

nek do dziecka jako osobowości, rozwój jego wrodzonych talentów, szacunek do jego świata wewnętrznego, wychowanie oparte na wartościach ogólnoludzkich – to właśnie ta pedagogika dobroci, która jest potrzebna również dzisiaj. Przykład posługi J. Korczaka, w pełni poświęconej swojej sprawie, jest punktem odniesienia dla współczesnych pedagogów w procesie wychowania, inspirowanie do pracy i oddania swego serca dzieciom.

BIBLIOGRAFIA

- Корчак Я., *Як любити дітей*, Знання, Київ 1976.
Корчак Я., *Избранные педагогические произведения*, Педагогика, Москва 1979.
Сухомлинський В., *Серце віддаю дітям*, Радянська школа, Київ 1980
Тарасенко Г., Паросток. *Методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи*, Навчальна книга, Богдан, Тернопіль 2003.

SUMMARY

Pedagogics of compassion by Janusz Korczak and its application at Ukrainian schools

The article analyzes the humanistic principles of Janusz Korczak's teaching concept. Unconditional faith of outstanding Polish teacher to child gave birth to the pedagogy of kindness, which overlived its creator and is well known in the modern world. Humanist concept of Janusz Korczak is widely used in Ukraine. Pedagogy of the heart, created by outstanding Ukrainian scientist Vasyl Sukhomlynsky, is firmly tied with its roots to the ideas of the Polish teacher. Ukrainian teachers base their work with children on the ideas of Janusz Korczak, creatively rethinking its educational heritage to preserve the children rights.

Notki o autorach

1. **Buczak Agnieszka**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
2. **Bieganowska Anna**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
3. **Czepil Maria**, prof. dr hab., Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
4. **Dzyubynska Krystyna**, mgr, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu, Ukraina.
5. **Fedorowycz Anna**, dr, docent, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu, Ukraina.
6. **Hajkowska Monika**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
7. **Iwach Svitlana**, dr, docent, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu, Ukraina.
8. **Jankowycz Oleksandra**, prof. dr hab., Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodymyra Gnatiuka w Tarnopolu, Ukraina.
9. **Kalinowska-Witek Barbara**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
10. **Karpenko Oresta**, dr, docent, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu, Ukraina.
11. **Kowaluk-Romanek Marzena**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
12. **Krywoszeja Tetiana**, dr, Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. Kociubińskiego w Winnicy, Ukraina.
13. **Krzewska Elżbieta**, mgr, Państwowa Akademia Nauk.
14. **Lesner Wiesław**, dr, Instytut Pedagogiki Akademii Pomorskiej w Słupsku.
15. **Rejmak Kazimierz**, mgr, Kolegium Pracowników Służb Społecznych
16. **Tarasenko Halina**, prof. dr hab., Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M. Kociubińskiego w Winnicy, Ukraina.

17. **Samujło Małgorzata**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.
18. **Sikorska Daria**, dr, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku.
19. **Skrzyniarz Ryszard**, dr hab., Katolicki Uniwersytet Lubelski.
20. **Stynska Wiktoria**, dr, docent, Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku, Ukraina.
21. **Szady Joanna**, dr, Katolicki Uniwersytet Lubelski.
22. **Szapak Walentina**, prof. dr hab., Narodowy Uniwersytet im. Bohdana Chmielnickiego w Czerkasach, Ukraina.
23. **Wiatrowska Anna**, dr, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.

Humanistycznie ukierunkowane idee pedagogiczne Janusza Korczaka znajdują i dziś kolejnych interpretatorów. Zapoznanie się polskich i ukraińskich badaczy ze spuścizną pedagogiczną współcześnie stworzy szanse ponownej oceny jego dokonań w kontekście aktualnych potrzeb. To dlatego przygotowano zbiór najnowszych artykułów tworzących księgę zbiorową pod tytułem *Janusz Korczak – przyjaciel dzieci. W nurcie rozważań pedagogicznych*. Służy on przybliżeniu dzisiejszemu czytelnikowi myśli pedagogicznej tego wybitnego pedagoga i jego działalności praktycznej na polu pedagogiki opiekuńczej. Ma na celu przede wszystkim naukową analizę problemów badawczych związanych z czasem wolnym dzieci i młodzieży, pielęgnowaniem pedagogicznych wartości wśród najmłodszych i dorosłych.

Ze Wstępu

